



Ik huilde om *alles wat* *er nooit* tussen ons was geweest

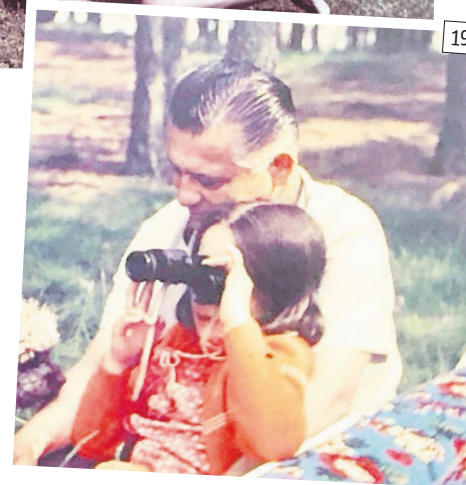
Als **DIDO MICHIELSEN** zeven jaar is, verdwijnt haar vader grotendeels uit haar leven. Ze herinnert zich nog dat hij 'de politie belde' als ze haar bordje niet leeg at, en ze weet dat hij vocht bij het KNIL, het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger. Het is tijd om meer te weten te komen.

Ik kon mijn vader missen als kiespijn, hij was niet meer dan een verre oom. We zagen elkaar slechts twee keer per jaar, ergens rond zijn verjaardag en met kerst en dat vond ik meer dan voldoende.

Totdat ik na zijn overlijden, ruim tien jaar geleden, via een neef een dia ontving, die hij bij het opruimen was tegengekomen. De foto was gemaakt vlak na de scheiding van mijn ouders. Ik ben ongeveer acht jaar oud, we zijn aan het picknicken in een bos en

ik leun vol vertrouwen tegen mijn vader aan met een verrekijker in mijn handen. Hij heeft zijn ogen gesloten en buigt zich naar mij toe. Uit dit beeld sprak alle liefde die we ooit voor elkaar hadden gevoeld – en met een schok was opeens voelbaar dat ik ooit heel veel van deze man had gehouden. Hoe kon ik dat zijn vergeten? Waarom was er in de loop der jaren zo'n rare afstand tussen ons ontstaan?

VAKANTIE IN MORCOTE, ZWITSERLAND



Mijn therapeut vond het tijd
mijn vader te ontdooien,
en daarmee mezelf



MIJN KINDEREN KLAAGDEN WELEENS dat ik me slecht liet kennen, ze moesten altijd maar raden wat er in mij omging. Dat was ook een soort afstand houden, besepte ik, zou het één met het ander te maken hebben? Ik sprak erover met een gezinstherapeut. Zij concludeerde dat het tijd werd om mijn vader te ontdooien – en daarmee mezelf. Ik moest me om te beginnen maar eens in hem verdiepen.

Dat zou nog een hele klus worden. Behalve met mij had mijn vader op het eind van zijn leven met al zijn familieleden gebroken en ik wist amper iets over zijn jeugd of over zijn verleden, alleen dat hij altijd om niks ruzie zocht. Ik had zelfs nog nooit een foto van zijn ouders gezien en dat waren toch ook mijn opa en oma. Hij was, net als mijn moeder, in voormalig Nederlands-Indië geboren, zoon van een Indische moeder en een Brabantse vader. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zat hij in een krijgsgevangenkamp en daarna had hij voor het KNIL tegen de Indonesiërs gevochten in de Onafhankelijkheidsoorlog, die van 1945 tot eind 1949 duurde. Ik weet niet of hij over deze periode met mij had willen praten, zijn oorlogsverleden had me eenvoudigweg nooit zo geïnteresseerd. In mijn puberteit was een beroeps-militair iemand voor wie je een beetje schaamde. Nu, jaren na zijn dood, had ik spijt dat ik zo weinig over hem wist. Ik had tenminste een beetje mijn best voor hem kunnen doen; waarschijnlijk was hij door die oorlogen zo'n moeilijke man geworden.

OOIT HAD IK VOOR mijn historische romans de woonplaatsen van mijn moeders familie bezocht, nu was mijn vader aan de beurt, ik moest naar hem op zoek in Indonesië. Deze zoektocht kon een boetedoening of een eerbetoon worden, ik had geen idee. Ik ging me inlezen, met mensen praten die me meer over hemzelf of over zijn militaire achtergrond konden vertellen. Al snel ontdekte ik dat hij niet in Indonesië, maar in Japan in een kamp gevangen had gezeten. Dat was verrassing nummer één. Er zouden er nog vele volgen. Toen ik nog heel klein was, at ik ontzettend langzaam. Daar kon mijn vader niet tegen, dus belde hij iedere dag zogenaamd de politie om mij op te komen halen. Iedere maaltijd eindigde met een huilbui van mij en een woede-aanval van mijn moeder, terwijl hij lachend met de telefoonhoorn in zijn hand stond. Nu ontdekte ik dat hij wekenlang op een soort slavenschip ('helleschepen') naar Japan was vervoerd en per dag één kommetje rijst en een half kopje water kreeg in dat stampvolle, stinkende ruim. Opeens snapte ik waarom hij zo verschrikkelijk snel zijn eten naar binnen werkte, en elke dag een fris, hagelwit overhemd aantrok. Op de vijftienvijftigste verjaardag van mijn eigen dochter realiseerde ik me

pas hoe ontzettend jong hij nog was toen hij zijn vijftiengste verjaardag op dat schip doorbracht.

HET ONTDOOIEN GING VOORSPOEDIG. Des te verwarrender was het om te ontdekken dat het verblijf in dat krijgsgevangenkamp bij Tokio lang niet zo verschrikkelijk was geweest als de dwangarbeid aan de Birma- en de Pakan Baroe-spoorlijnen. Uit dagboeken van mannen die er in dezelfde tijd zaten en verslagen die ik via Japanse onderzoekers kreeg, begreep ik dat mijn vaders kamp tot de betrekkelijk 'goede' kampen behoorde. De Rode Kruispakketten, onder andere gevuld met sigaretten, koffie en popcorn, werden netjes onder de mannen uitgedeeld. Ik betrapte mezelf erop dat ik het leed van anderen voortdurend met dat van mijn vader vergeleek, alsof ik alleen maar medelijden met hem op kon brengen als hij het ergste van het ergste had doorgemaakt. Was ik emotioneel zo verhard dat ik geen gevoel voor hem kon opbrengen? Wat hij had meegemaakt in de Tweede Wereldoorlog was toch ook weer niet niks.

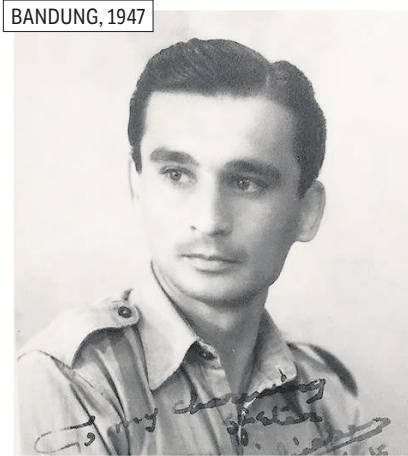
Intussen was ik bang dat ik afschuwelijke dingen over zijn acties tijdens de Onafhankelijkheidsoorlog zou ontdekken. Wat, als ik erachter kwam dat hij onschuldige mensen had geëxecuteerd, zoals regelmatig gebeurde? Mijn fantasie sloeg op hol. Mijn vader had een hekel aan huilende baby's en zette mij soms met wieg en al in de badkamer om me maar niet te hoeven horen. Onwillekeurig dacht ik aan de getuigenissen over hoe de Nederlandse militairen kampongs met vrouwen en kinderen platbrandden omdat ze dachten dat er vrijheidsstrijders in de huisjes zaten verstopt. Wat had hij meegemaakt dat hij het huilen van zijn eigen kind niet verdroeg?

Dit keer kwam het goed van pas dat hij beroepsmilitair was geweest: die krijgen een zogeheten stamboek, met bijbehorend nummer en een Staat van Dienst. Hiermee kon ik zijn militaire loopbaan uitpluizen.

Voor zover ik mijn vaders sporen kon volgen, heeft hij zich niet schuldig gemaakt aan dit soort misdaden. Uit zijn Staat van Dienst blijkt dat mijn vader een tank bestuurde – in die jaren een 'vechtwagen' genoemd. Ik zag het bloed bij wijze van spreken al aan zijn rupsbanden kleven. In Jakarta zag ik zo'n tank in het Satria Mandala-museum. Het bleek lang niet zo'n gevaarte als de vechtwagen die zich in mijn hoofd had gevormd. Hij kon niet eens in de jungle rijden om dorpen te bereiken en was dus niet te vergelijken met de supersonische tanks van nu. Ook dat was een geruststelling. Het was een rare gewaarwording om door het luik naar binnen te gluren en te weten dat mijn vader uren aaneen in deze ijzeren oven opgesloten had gezeten. Langzaam maakte mijn pantser van zelfbehoud een beetje plaats voor mededogen.

UIT ZIJN EERSTE HUWELIJK had mijn vader nog een dochter, Marianne, geboren in 1942. Ook haar belde ik op

BANDUNG, 1947



OVERDRACHT KNIL-KAZERNE AAN HET
INDONESISCH LEGER; LINKS DIDO'S VADER

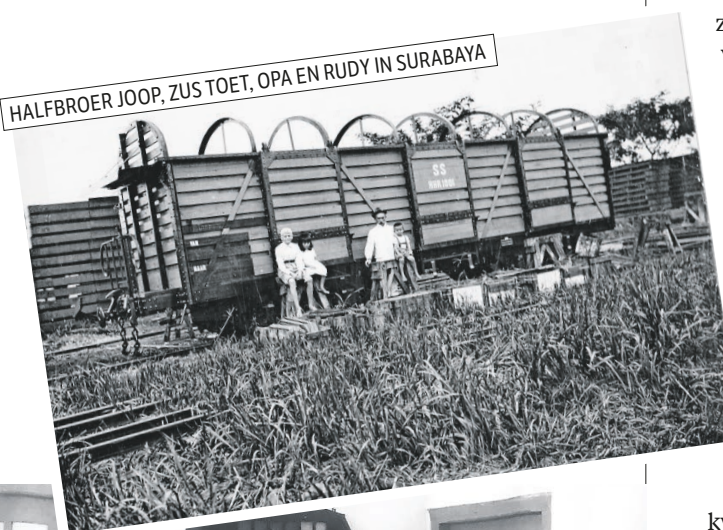


Wat als ik erachter kwam dat mijn vader **onschuldige mensen** had geëxecuteerd?

OP DE KERMIS



HALFBROER JOOP, ZUS TOET, OPA EN RUDY IN SURABAYA



HET GEZIN MICHELSEN; DIDO'S VADER IS HET JONGETJE IN HET MIDDEN

om eens over 'onze' vader te praten. Ze stuurde al snel brieven van haar moeder uit de tijd dat zij met mijn vader was getrouwd. Eindelijk kwam mijn vader als mens dichterbij – maar nu deinsde ik terug, want dat het geen leuk verhaal zou worden begreep ik wel toen ze mij mailde. *Ik zag hem voor het eerst toen ik vier was. Er is toen een heftige confrontatie geweest. Was die man mijn vader? Ik was bang voor hem.* Wat zijn bevorderingen en rangen in het leger niet vertelden over zijn karakter, werd plotseling pijnlijk duidelijk: hij was waarschijnlijk geen oorlogsmisdadiger, maar kon wel degelijk gewelddadig zijn. Mijn halfzus en ik prezen ons gelukkig met onze sterke moeders, die ons een veilig thuis hadden gegeven, en stiekem was ik blij dat deze jaloerse, heetgebakerde man niet bij ons woonde toen ik op de middelbare school zat en er jongens over de vloer kwamen. Marianne had hem anders meegemaakt dan ik en ik geloofde haar toen ze zei dat onze vader niets voor haar betekende, iets wat ik zelf niet meer kon beweren. Door onze gesprekken voelde het soms alsof ik mijn vader weer kwijtraakte.

DE DAG DAT MIJN vader in 1994 overleed, kwam ik net terug van een reis. Mijn man en ik zaten al flink aan de tax-free champagne toen zijn vrouw opbelde om te vertellen dat hij een fatale hersenbloeding had gekregen. Wij wonen in Amsterdam, zij in Oosterhout, dus het leek niet verstandig om halsoverkop naar Brabant te rijden, bovendien zag ik daar het nut ook niet van in.

Tijdens zijn uitvaart besloot ik plotseling om toch iets te zeggen. Ik wilde nog één keer iets voor mijn vader doen. Ik zag wat familieleden in de aula zitten, die speciaal voor mij waren gekomen. Ook zij hadden allang geen contact meer met hem. Ik kwam amper uit mijn woorden en stond als een kind te huilen achter de microfoon. Niet omdat ik mijn vader zo zou missen of uit dankbaarheid voor wat ik van hem had meegekregen, nee, ik huilde om alles wat er nooit tussen ons was geweest.

TIJDENS ONS LAATSTE GESPREK had mijn vader onverwacht gezegd dat hij veel dingen in zijn leven had gedaan waar hij spijt van had. Ik dacht dat hij het over het huwelijk en de scheiding van mijn moeder wilde hebben; voor mij nog altijd een gevoelig punt. Dus wuifde ik het onderwerp weg. Hij zweeg. Nu ik zoveel meer over hem weet dan toen op die avond, houd ik de mogelijkheid open dat hij andere bekentenissen had willen doen. Misschien wilde hij me dingen vertellen waarover we nooit hadden gepraat. Ik zal dat nooit zeker weten. Maar soms moet je je vader het voordeel van de twijfel gunnen – en jezelf je domme reacties kunnen vergeven.

→ Het memoir *Verborgen vader* van Dido Michielsens verschijnt op 12 augustus bij Hollands Diep € 23,99